

Юрій БУРАКОВ

кандидат історичних наук, доцент
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного
(Львів, Україна)
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7180-4469>
Електронна пошта: burakov04@ukr.net

Олександр ТОМЧУК

доктор філософії
Національна академія сухопутних військ
імені гетьмана Петра Сагайдачного
(Львів, Україна)
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9476-4348>
Електронна пошта: tomt1366@ukr.net

**СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК КАПЕЛАНСЬКОЇ СЛУЖБИ
У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ У РОКИ
РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ (2014–2022)**

Автори аналізують витоки та розвиток душпастирської служби у Збройних Силах України. Доведено, що після проголошення незалежності України керівництво країни, громадські організації та релігійні конфесії почали запроваджувати інститут військового духовенства (капеланства) у Збройні Сили України. Встановлено, що початок російсько-української війни призвів до масового волонтерського руху, зокрема першими капеланами у військових частинах у районі ведення бойових дій були волонтери-священнослужителі. Визначено етапи становлення інституту військового капеланства.

Ключові слова: капеланство, Збройні Сили України, душпастирська служба, волонтерський рух, російсько-українська війна.

Постановка проблеми. Капеланство – особливий вид пастирської опіки, що здійснюється в особливих умовах, пов'язаних із ризиком для життя і здоров'я. Капелан – священнослужитель, який поєднує духовний сан зі світською посадою. Впровадження в Українське військо інституту військового духовенства (капеланства) має давні історичні традиції – від козацьких часів до Української Повстанської Армії. Водночас питання становлення та розвитку капеланської служби у Збройних Силах України залишається актуальною науковою проблемою.

Аналіз попередніх досліджень і публікацій. Низка дослідників звертали увагу на витоки сучасного капеланства у ЗС України із волонтерської діяльності душпастирів. Ґрунтовно цю проблему досліджував О. Томчук (Томчук, О. 2017;

Томчук, О. 2018). У співавторстві з Ю. Бураковим дослідник висвітлив відродження українського капеланства під час антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил на Сході України (Бураков, Ю. & Томчук, О. 2021). Виникнення сучасного українського капеланства з волонтерського руху дослідили співробітники Інституту українознавства НАНУ ім. І. Крип'якевича у колективній праці «Про гідність. Волонтерський рух в Україні 2013–2017 років» (Аркуша, О. & Литвин, М. (за ред.). 2018). Львівські дослідниці М. Долганова та І. Чобіт акцентували увагу на досвіді служіння військових душпастирів у районі проведення антитерористичної операції/операції Об'єднаних сил. Л. Владиченко звернула увагу на проблеми нормативно-правового регулювання душпастирської служби в ЗС України (Владиченко, Л. 2014).

Водночас питання виникнення і розвитку капеланської служби в ЗС України недостатньо вивчене у вітчизняній історіографії.

Мета статті полягає у воєнно-історичному дослідженні нормативно-правових та воєнно-організаційних аспектів становлення інституту капеланства (душпастирської опіки у ЗС України) на основі розкриття змісту основних етапів цього процесу.

Виклад основного матеріалу. У розвитку капеланської служби та співпраці ЗС України з релігійними конфесіями можна виділити три основних етапи:

- 1992–2008 рр. – встановлення відносин та співпраці церков і релігійних організацій із Міністерством оборони України та військовими частинами ЗС України;
- 2008–2014 рр. – підготовка правової бази інституту військового духовенства, включення низки суспільно-релігійних організацій у процес підтримки української армії, налагодження міжконфесійної співпраці із ЗС України;
- 2014 р. – до сьогодні – затвердження юридичного статусу військових капеланів, розроблення системи їх підготовки для умов бойових дій, організація партнерства з капеланами зарубіжжя, узагальнення й обмін досвідом духовної підтримки у районі ведення бойових дій.

Важливою подією в історії становлення українського капеланства після досягнення незалежності України стала організація і проведення 12 травня 1994 р. у Львові «Міжцерковної ради з питань душпастирської діяльності у військових формуваннях». Рада планувала здійснити становлення опіки церкви над військами у два етапи: на першому – організувати опіку військовослужбовців силами наявних місцевих церковних структур; на другому – запровадити капеланську службу.

У листопаді 1995 р. була створена Всеукраїнська громадська організація «Об'єднання християн-військовослужбовців України», а починаючи з 1996 р., голови «традиційних» церков призначили відповідальних від своїх конфесій за душпастирську опіку над військовими. 15 грудня 2000 р. був затверджений статут «Всеукраїнського міжконфесійного релігійного християнсько-військового братства» (перший президент – полковник запасу Сергій Лисенко), а у червні 2001 р. Братство було зареєстровано як релігійна організація (Діброва, В. 2010, с. 80–81).

На межі ХХ–ХХІ століть розпочалося активне відновлення, будівництво і закладення храмів та

каплиць на територіях військових частин та біля них. Згідно з Аналітичною запискою директора Департаменту гуманітарної політики Міністерства оборони України на ім'я Міністра оборони (2005 р.), у 2004 р. у ЗС України існувала така кількість «військових храмів»: Української Православної Церкви – 13; Української Православної Церкви Київського патріархату (УПЦ КП) – 3; Української греко-католицької церкви (УГКЦ) – 8; Української автокефальної православної церкви (УАПЦ) – 2 (Підлісний, А. 2015, с. 187).

Характерною рисою цього періоду була своєрідна співпраця церков: при здійсненні богослужінь та обрядів одними і тими ж храмами по черзі користувались священники різних конфесій.

Розпочалися роботи з реставрації і відновлення храмів при військових частинах. Наприклад, успішно була здійснена реставрація церкви на території Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, а також роботи по відродженню пам'ятки архітектури державного значення – Гарнізонного храму Святих апостолів Петра і Павла у центрі Львова. Успіх цієї роботи забезпечила участь у ній начальника Львівського гарнізону генерал-лейтенанта П. Ткачука, отця Степана Суса (нині єпископа УГКЦ) та інших осіб. Пізніше, митрополит Львівський і Сокальський Дмитрій оголосив про створення у м. Львові Гарнізонного Стрітенського храму УПЦ КП.

Український філософ, політолог і політичний аналітик Юрій Кальниш вважає, що перший етап співпраці церкви і армії та забезпечення останньої душпастирською опікою характеризується «світсько-науковим характером», а також «несистемністю та спорадичністю» спроб духовного впливу різних конфесій на військовослужбовців (Кальниш, Ю. 2011).

На другому етапі розвитку капеланської служби у ЗС України формувалася правова база, що регулювала діяльність військового духовенства. Міністерство оборони України розробило і затвердило низку нормативно-правових документів, що визначали механізм співпраці військовослужбовців із духовенством. Це, зокрема, «Концепція душпастирської опіки у Збройних Силах та інших військових формуваннях України» та «Методичні рекомендації органам військового управління щодо залучення священнослужителів тих церков (релігійних організацій), віруючі яких служать у Збройних Силах України, до духовного, морально-етичного та військово-патріотичного виховання» (Владиченко, Л. 2014, с. 182).

Ці документи стали основоположними у формуванні гарантій забезпечення конституційного права військовослужбовців на свободу світогляду та віросповідання, а також принципів функціонування інституту військових священників у ЗС України. Наприклад, «Концепція» визначала принципи релігійної діяльності у ЗС України, призначення душпастирської опіки і основні форми роботи капеланів у військах, встановлювала вимоги та заборони щодо діяльності військових священників. Душпастирям у військах заборонялося: заважати релігійній практиці інших конфесій і недостовірно трактувати їх віровчення; допускати прояви релігійного фанатизму; підтримувати міжконфесійні конфлікти серед військовослужбовців; втручатися у військову діяльність; обговорювати накази командирів і начальників; розголошувати військову таємницю; брати участь у діяльності судів чи трибуналів; збирати гроші (окрім добровільних пожертв); виявляти грубість і змушувати військовослужбовців до релігійних практик; належати до політичних партій і рухів; виконувати будь-яку іншу діяльність, окрім релігійної.

Із 2010 р. у Міністерстві оборони України почав функціонувати консультативно-дорадчий орган – Рада у справах душпастирської опіки. На засіданні 5 червня 2013 р. вона затвердила «Кодекс військового священника», що регламентував принципи духовної опіки військовослужбовців ЗС України священнослужителями різних церков і релігійних організацій, а також визначив вимоги до капеланів (Капеланська служба в Збройних Силах України. 2015). До принципів капеланського служіння Кодекс відніс: любити усіх людей, як то заповідає Бог; бути слугою, а не відчувати себе господарем того, кому служиш; концентруватися на проблемах інших, щоб всіляко допомогти їм; бути спокійним, не дратуватися і не дратувати інших; втішати тих, хто плачуть – словом і ділом; законним чином допомагати встановлювати справедливість. Вимоги до образу та особистості капелан передбачали: бути бадьорим; загартовувати волю; спокійно витримувати будь-які негаразди; йти до людей із відкритим серцем; дивитися людям у вічі; бути чесним у всьому; не хизуватися кращим у собі; не бути грубим; знати свої вади і «працювати» з ними.

Практично з самого початку проголошення незалежності України капелани брали участь у міжнародних миротворчих операціях поряд із українськими військовослужбовцями. Душпастирська робота у бойовій обстановці неодноразово де-

монструвала свою ефективність і підтверджувала необхідність існування інституту військового капеланства. Розпочата 20 лютого 2014 р. війна росії проти України активізувала роботу по формуванню інституту капеланів в Україні. Більше того, на думку одного з перших Народних Героїв України капелана УГКЦ о. Андрія Зелінського: «До початку війни в Україні не існувало офіційного інституту військового капеланства взагалі. Проте священнослужителі працювали серед військових на волонтерських засадах. З початком війни в Україні багато капеланів їхали у зону АТО самі і таким чином намагались якось підтримати українського військового» (Тільки любов здатна на перемогу. 2018, с. 81).

Із початком бойових дій на Сході України УПЦ (КП) «мобілізувала» своїх пастирів. Так, капелан УПЦ (КП) Валентин (Серовецький) один із перших організував проведення ранкових молебнів під час Революції Гідності у Києві, а згодом благословляв перші добровольчі формування з числа активістів Євромайдану перед відправкою їх на Схід України. У подальшому отець Валентин став військовим священником 92-ї бригади ЗС України, згодом – капеланом батальйону «Айдар», пережив тяжкий полон у «ЛНР», але, на жаль, загинув в автомобільній катастрофі (Під Києвом загинув капелан..., 2016). До лав капеланів вже навесні 2014 р. вступили 400 священників УПЦ (КП), які добровільно поїхали на передову. Зокрема, ієромонах Макарій із чоловічого православного монастиря у Жидачеві (Монах з Волині – на передовій з початку АТО. 2014), о. Дмитро (Поворотний), голова капеланської служби Дніпропетровської єпархії УПЦ (КП) о. Ігор (Федоришин), який свого часу воював в Афганістані, був капеланом у миротворчому батальйоні в Косово, Андрій Середа, молодший лейтенант запасу, який навчався у Київській духовній академії. У квітні 2014 р. активісти церковно-громадської ініціативи «Київський Патріархат. Православна Церковна місія допомоги українській армії» на чолі з протоієреєм Сергієм (Чудіновичем) відвідували блокпости і позиції підрозділів ЗС України на адміністративному кордоні з Автономною Республікою Крим і освячували зброю українських військових (Херсонський священник УПЦ КП освятив зброю... 2014). Ім'я херсонського капелана УПЦ (КП) о. Ігоря (Петренко) стало відоме усій Україні, після того як 14 лютого 2015 р. його затримали терористи «ДНР» на блокпосту в с. Оленівка, коли капелан віз гуманітарну допомогу в м. Артемівськ. Отець Ігор провів два

місяці у полоні, де над ним знущалися, катували і кілька разів водили «на розстріл». Водночас самим капеланам заборонено застосовувати чи брати до рук зброю. Порушника цієї вимоги чекає сурове покарання. Так, рішенням Священного синоду УПЦ (КП) єпископа Ужгородського і Закарпатського Кирила у грудні 2014 р. відлучили від церкви за позування на фотографіях зі зброєю в руках (УПЦ КП отлучила от церкви єпископа... 2014).

Серед капеланів-добровольців були і священнослужителі Української греко-католицької церкви (УГКЦ): отці Іван (Гопко), Юрій (Лисишин), Любомир (Яворський), Іван (Гуня) та інші. Загалом, у період з весни 2014 р. по кінець грудня 2016 р. УГКЦ провела 474 ротації священників у район бойових дій терміном на 30–45 дб. Тільки за два місяці 2017 р. у районі проведення АТО перебували 152 греко-католицьких капелани (Томчук, О. 2021, с. 111). Багато капеланів за сумлінну душпастирську працю були відзначені нагородами. Наприклад, капелан УГКЦ о. Андрій Зелінський, автор книги «Соняхи. Духовність на час війни», який постійно здійснював служіння у районі ведення боїв, один із перших нагороджений Орденом «Народний Герой України»

У складі Сил оборони України були представники різних релігійних конфесій, зокрема й мусульмани. Це зумовило потребу у імамах-капеланах. Одним із перших, хто почав здійснювати службу серед мусульман, став муфтії Саїд Ісмагілов (Євлоєва, Т. 2016).

Пастирські обов'язки у районі ведення бойових дій виконував і капелан протестантської церкви «Філадельфія» В'ячеслав (Бевз), який пройшов підготовку на курсах на базі Центрального Будинку офіцерів ЗС України, здійснював душпастирську опіку українських бійців під Волновахою, Маріуполем тощо. Нерідко для військовослужбовців стає неважливою приналежність духовного отця до конкретної релігійної організації, парафії або конфесії (Томчук, О. 2021, с. 113). Важливою формою душпастирської роботи є благословення бійців на зразкове виконання військового обов'язку. Так, у травні 2016 р. група військовослужбовців ЗС України отримала благословення від Понтифіка римської католицької церкви Франциска безпосередньо в Ватикані.

У функції військових капеланів входить, перш за все, проведення сповідей, причасть, відспівування загиблих, освячення техніки, індивідуальні бесіди з військовослужбовцями, проведення занять із християнської етики. Надзвичайно

важливою там є роль душпастирів у знятті стресового синдрому та укріпленні морально-психологічного стану військовослужбовців. Священники разом із офіцерами соціально-психологічної служби відвідували поранених у госпіталах, працювали з ними і як душпастирі, і як психологи. Велику підтримку капелани надавали родинам загиблих і поранених, зокрема дітям-сиротам: сприяли влаштуванню їх у заклади інституційного догляду, усиновленню, створенню реабілітаційних центрів. Так, капелан Геннадій (Мохненко), батько трьох рідних і 32 прийомних дітей, створив на початку війни реабілітаційний центр для дітей-сиріт «Республіка Пілігрим», що пережив дві евакуації (Томчук, О. 2021, с. 112).

Важливим моментом в організації пастирської опіки особового складу ЗС України є створення громадських організацій, таких як «Міжконфесійний батальйон військових капеланів». За період існування батальйону було зроблено більше сотні виїздів у район бойових зіткнень, більше 100 духовників були підготовлені для роботи на передовій. З початку бойових дій духовники «Міжконфесійного батальйону військових капеланів» працювали у 93-й, 56-й, 5-й, 87-й, 79-й бригадах, 44-й, 30-й, 17-й танкових бригадах, підрозділах Національної гвардії України, ДУК «Правий Сектор», батальйонах «Донбас» і «Айдар». З осені 2014 р. і до весни 2015 р. капелани «батальйону» вели пастирське служіння під час оборони Донецького аеропорту, а також виконували завдання психологів і парамедиків. У складі батальйону працювали капелани-інструктори з тактичної медицини і медичної евакуації, які навчали військовослужбовців наданням першої допомоги при пораненнях. У 2016 р. на базі батальйону був створений підрозділ військових психологів для роботи як у районі бойових дій, так і у навчальних центрах ЗС України (Батальйон військових капеланів... 2016).

З початку російсько-української війни українські церкви спільно із силовими структурами, закладами освіти і релігійними об'єднаннями почали регулярно проводити конференції, присвячені темі капеланства. Проведення подібних заходів давало змогу проаналізувати ефективність душпастирської роботи, виробити спільні підходи до своєї діяльності, окреслити подальші дії, прийняти спільні рішення та розробити конкретні заходи. Наприклад, 28–29 жовтня 2015 р. командування Національної гвардії України провело міжнародну конференцію «Організація духовної опіки, служба військового священика

(капелана) в умовах збройного конфлікту», де представники духовенства усіх конфесій України і країн НАТО обговорювали проблеми організації роботи капелана під час бойових дій (Завершилася Міжнародна конференція... 2015). 28–29 січня 2016 р. у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка за участю представників УПЦ (КП) було проведено міжнародну наукову конференцію «Розвиток медичного капеланства в Україні: передумови, потреби, перспективи» (Представники УПЦ взяли участь в міжнародній науковій конференції... 2016). 11–12 травня 2016 р. за ініціативою Всеукраїнського міжконфесійного релігійного християнсько-військового братства, Міністерства оборони України та інших міністерств у Києві відбулася масштабна Міжнародна науково-практична конференція «Військове капеланство в Україні: підсумки першого етапу інституалізації (2014–2016 рр.)». У заході взяли участь усі силові структури, Міністерство культури, провідні заклади вищої освіти, представники усіх конфесій України і низка релігійних закордонних організацій. Відбувся активний обмін досвідом польової роботи капеланів іноземних армій, зокрема Болгарії, Великої Британії, Грузії, Естонії, Лавії, Литви, Німеччини, Польщі, Сербії, США, Франції та Швеції (Відбулася міжнародна науково-практична конференція... 2016). Однією з найголовніших умов встановлення духовної опіки Церкви в ЗС України на сучасному етапі став екуменічний підхід до формування інституту військових капеланів.

Дійсно, бойові дії на Сході України у 2014 р. перевели тему запровадження капеланства в армії у практичне русло. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 02.07.2014 № 677-р «Про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах, Національній гвардії та Державній прикордонній службі», наказами Міністерства оборони України від 27.01.2015 № 40 та від 14.12.2016 № 685 «Про затвердження Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах України» юридично зафіксовано створення інституту військових капеланів. У документах визначено, що військові капелани України – це фізичні особи, рекомендовані релігійними організаціями-членами Ради у справах душпастирської опіки при Міністерстві оборони України, пройшли відбір і призначені на посади працівників ЗС України для задоволення релігійних потреб особового складу. Згідно з Постановою Кабінету Міністрів, з 15 травня 2017 р. у всіх бойових частинах і під-

розділах ЗС України затверджені посади військових капеланів. Крім того, почалася системна робота по їх підготовці. Зокрема, у лютому 2017 р. у Національній академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного були організовані пілотні курси з підготовки капеланів. Подібні заходи відбулися у Київській Богословській Семінарії, парафіях УГКЦ.

Стратегічна мета діяльності капеланської служби в ЗС України полягає у зміцненні духовного та морально-психологічного стану військовослужбовців. Основними напрямками діяльності капелана визначено: задоволення релігійних потреб військовослужбовців, а також членів їхніх сімей; релігійно-освітню роботу; душпастирську опіку; соціально-добродійну діяльність. На військового священника (капелана) покладено виконання таких основних завдань: проведення молитов, богослужінь, урочистих і поминальних заходів, здійснення благословень та інших релігійних обрядів; задоволення релігійних потреб військовослужбовців; моральне і духовне виховання військових на основі релігійних та культурних традицій українського народу; формування у військовослужбовців мужності, хоробрості, братерства, відповідальності, стійкості, жертвовності, дисципліни; релігійна просвіта військовослужбовців; виховання у особового складу толерантного ставлення до інших релігійних переконань та світогляду; ознайомлення військовослужбовців з історією культурного, національного та релігійного становлення державності в Україні; встановлення партнерських відносин із представниками релігійних конфесій та організацій; психологічна підтримка і допомога у реабілітації особового складу; турботливе ставлення та душпастирська опіка військовослужбовців та членів їхніх сімей.

Передбачалося, що у бойових бригадах працюватимуть від двох до чотирьох військових священників. Водночас Міністерство оборони України не відмовлялося від волонтерської місії, яку українські конфесії здійснювали у військах, тому нештатні капелани-волонтери мали змогу постійно перебувати із військовослужбовцями на передовій.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Діяльність капеланів у роки російсько-української війни суттєво вплинула на виникнення і становлення душпастирського руху, що трансформувався зі служіння священників-волонтерів в АТО/ООС у сучасний інститут військових капеланів.

30 листопада 2021 р. Президент України підписав «Закон про військове капеланство», що заклав міцні основи сучасного духовного служіння у ЗС України. Закон передбачає різні ранги капеланів із відповідними рівнями відповідальності. Тепер є капелани батальйонів і бригад.

Сучасне капеланство є не самоціллю, а серйозною духовною основою зміцнення морально-психологічного стану військ, згуртування військових колективів і успішного виконання бойових завдань. Це підтверджує система підготовки і практика душпастирської опіки україн-

ських військовослужбовців в умовах російсько-української війни. Ефективна робота військових капеланів у районі ведення бойових дій, де вони фактично замінюють психологів і укріплюють боєздатність особового складу, підтверджує необхідність існування такого інституту в ЗС України.

Перспективними, на наш погляд, є дослідження історії та функціонування капеланської служби в країнах-союзниках України, зокрема у арміях країн Північноатлантичного альянсу. Такий досвід сприятиме подальшому розвитку капеланської служби у Збройних Силах України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

Аркуша, О. & Литвин, М. (за ред.). (2018). *Про гідність. Волонтерський рух в Україні 2013–2017 років*. Львів, 816 с.

Батальйон військових капеланів. (2014). URL: <https://chaplain.net.ua/info/> [дата зверн.: 12.04.2024].

Бураков, Ю.В. & Томчук, О.А. (2021). Відродження капеланства в сучасному українському війську. *Військово-науковий вісник*. Вип. 36, с. 27–44. DOI: 10.33577/2313-5603.36.2021.27-44.

Відбулася міжнародна науково-практична конференція «Військове капеланство в Україні: підсумки першого етапу інституалізації». (2016). URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=245096409 [дата зверн.: 12.04.2024].

Владиченко, Л. (2014). Досвід упровадження військового священства (капеланства) у Збройних Силах України. *Схід. Філософія*. № 1 (127), с. 180–185.

Діброва, В.А. (2010). *Тріумф серця*. Київ: Медіа Світ, 224 с.

Євлоєва, Т. (2016). *Імами потрібні не лише в мечетях, а й на передовій*. URL: <https://velychlviv.com/imamy-kapelany-potribni-ne-tilky-v-mechetyah-ale-j-na-peredovij-tetyana-yevlojeva/> [дата зверн.: 12.04.2024].

Завершилася Міжнародна конференція «Організація духовної опіки, служба військового священника (капелана) в умовах збройного конфлікту». (2015). URL: <http://ngu.gov.ua/ua/news/zavershylyasya-mizhnarodna-konferenciya-organizaciya-duhovnoyi-opiky-sluzhba-viyskovogo-svyashchenyky> [дата зверн.: 12.04.2024].

Кальниш, Ю. (2011). *Досвід та перспективи інституту військових капеланів в Україні та досвід країн НАТО*. URL: https://risu.org.ua/ua/index/monitoring/society_digest/46335 [дата зверн.: 12.04.2024].

Капеланська служба в Збройних Силах України. (2015). URL: <http://www.ukrmilitary.com/2015/03/kapelanska-sluzhba.html> [дата зверн.: 12.04.2024].

Монах з Волині – на передовій з початку АТО. (2014). URL: <https://www.volynnews.com/news/vidsichagresoruukrayinayedina/monakh-z-volyni-na-peredoviy-z-pochatku-ato/> [дата зверн.: 12.04.2024].

Під Києвом загинув капелан, який побував у полоні «ЛНР». (2016). URL: <https://styler.rbc.ua/ukr/zhizn/kiyevom-pogib-kapellan-pobuvavshiy-plenu-lnr-1475513871.html>. [дата зверн.: 12.04.2024].

Підлісний, А.Р. (2015). Про створення організації служби капеланів у Збройних Силах України. *Військово-науковий вісник*. Вип. 23, с. 183–189.

Представники УПЦ взяли участь в міжнародній науковій конференції «Розвиток медичного капеланства в Україні». (2016). URL: <http://news.church.ua/2016/01/29/predstavniki-upc-vzyali-uchast-v-mizhnarodnij-naukovij-konferenciji-rozvitok-medichnogo-kapelanstva-v-ukrajini/> [дата зверн.: 12.04.2024].

Про затвердження Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах України: наказ Міністра оборони України від 27.01.2015 № 40. (2015). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0010-17#Text> [дата зверн.: 12.04.2024].

Про затвердження Положення про службу військового духовенства (капеланську службу) у Збройних Силах України: наказ Міністра оборони України від 14.12.2016 № 685. (2016). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0010-17#Text> [дата зверн.: 12.04.2024].

Тільки любов здатна на перемогу. (2018). URL: <https://visnyk-aggeliaforos.ukrgrdumka.gr/wp-content/uploads/2019/09/80-88-86.pdf> [дата зверн.: 12.04.2024].

Томчук, О. А. (2017). Волонтерська душпастирська служба у зоні АТО. *Військово-історичний меридіан*. Вип. 4 (18), с. 121–130.

Томчук, О. А. (2018). Душпастирська опіка у волонтерському русі на допомогу Збройним Силам України під час російської агресії (2014–2017). *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Історичні науки»*. Вип. 27, с. 169–173.

Томчук, О. А. (2021). *Волонтерський рух допомоги Збройним Силам України під час проведення антитерористичної операції (квітень 2014–квітень 2018 рр.): дис. ... док. філософії: 032 – історія та археологія*. Львів, 214 с.

УПЦ КП отлучила от церкви епископа за позирование с оружием (фото). (2014). URL: <http://ukranews.com/news/298981-upc-kp-otluchyla-ot-cerkvy-epyskopa-za-rozyrovanye-s-oruzhyem> [дата зверн.: 12.04.2024].

Херсонський священник УПЦ КП освятив зброю українських військових. (2014). URL: http://most.ks.ua/news/url/hersonskij_svjaschennik_upts_kp_osvjatil_oruzhie_ukrainskih_voennyh [дата зверн.: 12.04.2024].

REFERENCES

Arkusha, O. & Lytvyn, M. (ed.) (2018). *Pro hidnist. Volonterskyi rukh v Ukraini 2013–2017 rokiv*. [About dignity. Volunteer movement in Ukraine 2013–2017]. Lviv, 816 s. [in Ukrainian].

Batalion viiskovykh kapelaniv. (2014). [Battalion of military chaplains]. URL: <https://chaplain.net.ua/info/> [Accessed: 12.04.2024]. [in Ukrainian].

Burakov, Yu.V. & Tomchuk, O.A. (2021). Vidrozhennia kapelanstva v suchasnomu ukrainskomu viisku [Revival of chaplaincy in the modern Ukrainian army]. *Viiskovo-naukovy visnyk*. Vyp. 36, s. 27–44. [in Ukrainian].

Dibrova, V.A. (2010). *Triumf sertsia* [Triumph of the heart]. Kyiv: Media Svit, 224 s. [in Ukrainian].

Kalnysh, Yu. (2011). *Dosvid ta perspektyvy instytutu viiskovykh kapelaniv v Ukraini ta dosvid krain NATO* [Experience and prospects of the institute of military chaplains in Ukraine and the experience of NATO countries]. URL: https://risu.org.ua/ua/index/monitoring/society_digest/46335 [Accessed: 12.04.2024]. [in Ukrainian].

Kapelanska sluzhba v Zbroinykh Sylakh Ukrainy. (2015). [Chaplain service in the Armed Forces of Ukraine]. URL: <http://www.ukrmilitary.com/2015/03/kapelanska-slughba.html> [Accessed: 12.04.2024]. [in Ukrainian].

Khersonskiy sviashchenyk UPTs KP osvятиv zbroiu ukrainskykh viiskovykh. (2014). [The Kherson priest of the UOC KP consecrated the weapons of the Ukrainian military]. URL: http://most.ks.ua/news/url/hersonskij_svjaschennik_upts_kp_osvjatil_oruzhie_ukrainskih_voennyh [Accessed: 12.04.2024]. [in Ukrainian].

Monakh z Volyni – na peredovii z pochatku ATO (2014). [A monk from Volyn has been on the front lines since the beginning of the Anti-terrorist operation]. URL: <https://www.volynnews.com/news/vidsichagresoruukrayinayedina/monakh-z-volyni-na-peredoviy-z-pochatku-ato/> [Accessed: 12.04.2024]. [in Ukrainian].

Pid Kyievom zahynuv kapelan, yakyi pobuvav u poloni «LNR» (2016). [A chaplain who was captured by the “LPR” died near Kyiv]. URL: <https://styler.rbc.ua/ukr/zhizn/kyevom-pogib-kapellan-pobyvavshiy-plenu-lnr-1475513871.html>. [Accessed: 12.04.2024]. [in Ukrainian].

Pidlisnyi, A.R. (2015). Pro stvorennia orhanizatsii sluzhby kapelaniv u Zbroinykh Sylakh Ukrainy [About the creation of the chaplain service organization in the Armed Forces of Ukraine]. *Viiskovo-naukovy visnyk*. Vyp. 23, s. 183–189. [in Ukrainian].

Predstavnyky UPTs vzyali uchast v mizhnarodnii naukovii konferentsii «Rozvytok medychnoho kapelanstva v Ukraini». (2016). [Representatives of the UOC took part in the international scientific conference “Development of medical chaplaincy in Ukraine”]. URL: <http://news.church.ua/2016/01/29/predstavniki-upc-vzyali-uchast-v-mizhnarodnij-naukovij-konferenciji-rozvitok-medichnogo-kapelanstva-v-ukrajini/> [Accessed: 12.04.2024]. [in Ukrainian].

Pro zatverdzhennia Polozhennia pro sluzhbu viiskovoho dukhovenstva (kapelansku sluzhbu) u Zbroinykh Sylakh Ukrainy [On the approval of the Regulation on the service of military clergy (chaplain service) in the

Armed Forces of Ukraine]: nakaz Ministra obrony Ukrainy vid 27.01.2015 № 40. (2015). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0010-17#Text> [Accessed: 12.04.2024]. [in Ukrainian].

Pro zatverdzhennia Polozhennia pro sluzhbu viiskovoho dukhovenstva (kapelansku sluzhbu) u Zbroinykh Sylakh Ukrainy [On the approval of the Regulation on the service of military clergy (chaplain service) in the Armed Forces of Ukraine]: nakaz Ministra obrony Ukrainy vid 14.12.2016 № 685. (2016). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0010-17#Text> [Accessed: 12.04.2024]. [in Ukrainian].

Tilky liubov zdatna na peremohu. (2018). [Only love can win]. URL: <https://visnyk-aggeliasforos.ukrgurdumka.gr/wp-content/uploads/2019/09/80-88-%CC%86.pdf> [Accessed: 12.04.2024]. [in Ukrainian].

Tomchuk, O. A. (2017). Volonterska dushpastyrska sluzhba u zoni ATO [Volunteer pastoral service in the ATO zone]. *Viiskovo-istorychnyi merydian*. Vyp. 4 (18), s. 121–130. [in Ukrainian].

Tomchuk, O. A. (2018). Dushpastyrska opika u volonterskomu rusi na dopomohu Zbroinym Sylam Ukrainy pid chas rosiiskoi ahresii (2014 – 2017) [Pastoral care in the volunteer movement to help the Armed Forces of Ukraine during the Russian aggression (2014–2017)]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Serii «Istorychni nauky»*. Vyp. 27, s. 169–173. [in Ukrainian].

Tomchuk, O. A. (2021). *Volonterskyi rukh dopomohy Zbroinym Sylam Ukrainy pid chas provedennia antyterrorystychnoi operatsii (kviten 2014 – kviten 2018 rr.)* [The volunteer movement of assistance to the Armed Forces of Ukraine during the anti-terrorist operation (April 2014–April 2018)]. (Doctor of philosophy thesis). Lviv, 214 s. [in Ukrainian].

UPTs KP otluchyla ot tserkvy epyskopa za pozyrovanye s oruzhyem (foto). (2014). [The UOC-KP excommunicated a bishop for posing with a weapon (photo)]. URL: <http://ukranews.com/news/298981-upc-kp-otluchyla-ot-cerkvy-epyskopa-za-pozyrovanye-s-oruzhyem> [Accessed: 12.04.2024]. [in Russian].

Vidbulasia mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «Viiskove kapelanstvo v Ukraini: pidsumky pershoho etapu instytualizatsii» (2016). [The international scientific and practical conference “Military chaplaincy in Ukraine: results of the first stage of institutionalization” was held]. URL: http://mincult.kmu.gov.ua/control/uk/publish/printable_article?art_id=245096409 [Accessed: 12.04.2024]. [in Ukrainian].

Vladychenko, L. (2014). Dosvid uprovadzhennia viiskovoho sviashchenstva (kapelanstva) u Zbroinykh Sylakh Ukrainy [Experience of implementing military priesthood (chaplaincy) in the Armed Forces of Ukraine]. *Shid. Filosofia*. № 1 (127), s. 180–185. [in Ukrainian].

Yevloieva, T. (2016) *Imamy potribni ne lyshe v mechetiakh, a y na peredovii* [Imams are needed not only in mosques, but also on the front lines]. URL: <https://velychlviv.com/imamy-kapelany-potribni-ne-tilky-v-mechetyah-ale-j-na-peredovij-tetyana-yevloyeva/> [Accessed: 12.04.2024]. [in Ukrainian].

Zavershylasia Mizhnarodna konferentsiia «Orhanizatsiia dukhovnoi opiky, sluzhba viiskovoho sviashchenyka (kapelana) v umovakh zbroinoho konfliktu» (2015). [The International Conference “Organization of spiritual care, service of a military priest (chaplain) in conditions of armed conflict” has ended]. URL: <http://ngu.gov.ua/ua/news/zavershylasya-mizhnarodna-konferenciyaorganizaciya-duhovnoyi-opiky-sluzhba-viyskovogo-svyashchenyka> [Accessed: 12.04.2024]. [in Ukrainian].

Yurii BURAKOV

PhD of Historical Sciences, Associate Professor
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy
(Lviv, Ukraine)
ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-7180-4469>

Oleksandr TOMCHUK

PhD
Hetman Petro Sahaidachnyi National Army Academy
(Lviv, Ukraine)
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-9476-4348>

**THE FORMATION AND DEVELOPMENT OF THE CHAPLAINCY SERVICE
IN THE ARMED FORCES OF UKRAINE
DURING THE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR (2014–2022)**

The article analyzes the origins and development of the chaplaincy service in the Armed Forces of Ukraine. It is emphasized that after the proclamation of Ukraine's independence in December 1991, the authorities of the country and the Defense Forces, public organizations and religious denominations began to carry out purposeful work to introduce the institute of military clergy (chaplaincy) in the Armed Forces of Ukraine. It has been established that the beginning of the russian-Ukrainian war led to a massive volunteer movement among the population of Ukraine to help the Armed Forces of Ukraine, and the first chaplains in military units at the forefront of hostilities were volunteer clergy. The russian-Ukrainian war intensified the formation of the institute of military chaplaincy. The stages of its formation and legalization are determined. Three stages of the development of the chaplaincy service and cooperation between the Armed Forces of Ukraine and religious denominations are identified: 1992–2008 – establishment of relations and cooperation between churches and religious organizations with the Ministry of Defense of Ukraine and military units; 2008–2014 – preparation of the legal framework for the institute of military clergy, inclusion of a number of socio-religious organizations in the process of supporting the Ukrainian army, establishment of interfaith cooperation with the Armed Forces of Ukraine; 2014–to the present – approval of the legal status of military chaplains, development of a system of their training for combat conditions, organization of partnership with chaplains from abroad, summarizing and sharing experience of spiritual support in the combat zone. Developing a system of training for combat conditions, organizing partnerships with chaplains from abroad, summarizing and sharing experience of spiritual support in the combat zone. On November 30, 2021, the President of Ukraine signed the Law on Military Chaplaincy, which laid the solid foundations for modern spiritual service in the Armed Forces of Ukraine. The law provides for different ranks of chaplains with corresponding levels of responsibility. Now there are chaplains of battalions and brigades. The author emphasizes the important role of pastoral care on the fronts of the russian-Ukrainian war.

Keywords: chaplaincy, Armed Forces of Ukraine, pastoral service, volunteer movement, russian-Ukrainian war.